

Миљенко Жуборски (1938-2020)

Миљенко Жуборски рођен је као Миленко Поповић 11. августа 1938. године у Београду. Био је песник, текстописац, сценариста, афористичар, музичар, глумац, хумориста и сатиричар. Представљали су га и као „београдског вагабунда, песника, путујућег филозофа, професора и свирача“.

Писањем се бавио од студентских дана. Објављивао је у Студенту, Видицима, Страдији, Језу, Књижевној речи, Младости...

Године 1972. дипломирао је на Филозофском факултету у Београду, на Одсеку за психологију. Наредних десетак година био је професор психологије у Хемијскотехничкој школи у главном граду. Ученицима је говорио: „Много је боље да одлично знате мало, него лоше – много“.

Објавио је књиге: Књига жалбе (1970); Оле, воле (1977); Циркус звани циркус (1978); Ооо рук срце (1981); Уговор са ђаволом (1983); Девојка која мрда ушима (1986); Зезопис од зверињака (1991); Сватови (1995); Животопис (1996); Повест о цару пернатом (1996); Жубор (1996); Речник (2000); Споменик од заборав (2004); На пограшној страни мотке (2006); Мاستило од кише (2006); Жива бића у кући од пића (2009) и Растанак са празном флашом (2010).

Аутор је и великог броја сонгова за популарне радио емисије Поноћна фан - тастика, Тип-топ кабаре и друге. Његова кабаретска представа Стране света крај кревета, у којој је наступао глумац Миодраг Андрић, познатији као Љуба Мољац, играна је од 1976. године много пута.

Миљенко Жуборски неговао је специфичну песничку перспективу. Ствари, бића и ситуације, захваљујући његовим песмама, добијале би посве нови квалитет и неочекивани израз. Стихови београдског боема били су ведри, врцави, вишесмисле - ни, лепршави и духовити, а риме памтљиве, као, ова: „Свима вама драги моји, Људска глава лепо стоји“.

Жуборски је био једна од највеселијих, највраголастијих и најпровокативнијих појава српске поезије двадесетог века. Овај песник „лаког стиха“ сагледавао је друштво у коме живи са свих страна и из свакојаким положаја – али увек са здравим, шеретским осмехом на уснама. Квалитет његових субверзивних дела препознат је и од озбиљних књижевних, уредничких и академских кругова, па је сврстан у збор - нике и антологије поезије. Независно од официјелних признања, увек су му важни били поштовање обичних људи и њихов искрени смех. Поезија овог аутора постала је део живота многих генерација, стекавши култни статус, као што га имају неке пословице, изреке, вицеви, загонетке или анегдоте. Према појединим књижевним зналцима, поезије Миљенка Жуборског и америчког песника Огдена Неша имају много сличности, додира и прожимања, због привидне једноставности, луцидности, откачености, језичких каламбура, спретних рима и сатиричности.

Почетком двехиљадитих у Књижевним новинама, поводом Дана жена – Осмог марта, објављено је на стотине дистиха о љубави међу разним животињама – пи - томим и дивљим, сисарима, водоземцима, птицама... Већину тих стихова написала је вешта рука Миљенка Жуборског. Многи су, засигурно, чули те стихове, али не знају ко их је написао:

*Слон слоницу
У стидну зоницу
У љубави са кобилом
Коњ се често служи силом
Спужву спужва
На обали гужва
Куцов кучки
Заби мучки
Зеџ скочи на зечицу
Да јој прави дечицу*

Жуборски је неговао и чисту, напатворену љубавну поезију која се од класичне разликовала онеобичавањем и апсурдношћу, те обавезним примесима хумора:

*Кад је љубав ватра права
Она испарава.
А са ње се пара скида
У виду флуида.
Један флуид хрли да се с другим грли.
Трчу, трчу, у љубавном грчу,
Са вољених усту најслађе се срчу.*

Миљенко Жуборски може се ишчитавати на више начина, јер је његова поезија метафорична и алегорична. Ево његових стихова који су увек актуелни – и у политичком и у етичком и у историјском контексту:

*Будућности ко се плаши
Нек запати стидне ваши
Умиљати готовани
Увек су на вашој страни
Вашке прелазе на ствар
Одмах кад нађу себи пар
Ни једна од оних које знам
Не зна шта је то срам
Вашљива љубав влада свуд
Вашке се не коте узалуд*

Био је познат и по пародијама епских песама и Шекспирових трагедија, као и по „масним“ вицевима које је сам смишљао. Били су то текстови са великим бројем лас - цивних речи, па су се касете на којима је Љуба Мољац говорио његове умотворине могле копирати и дистрибуирати само илегално, односно није их било у слободној продаји.

Превасходно песник, Жубарски је исписивао и убојите афоризме, најчешће веома кратке, директне, али набијене смислом и инвективама. Од 2003. године у дневном листу Блиц сваке суботе објављивао пуних двадесет пет година песме и афоризме. Његове лапидарне реченице нису стремиле ка ширини, већ ка дубини мисли. Посебно је

инсистирао на краткоћи афоризма, као да је имао у виду речи немачко-америчког теоретичара књижевности Волфганга Мејера „да афоризам не сме да садржи више од седам речи“. Витомир Теофиловић је у једном есеју запазио да је Жуборски у афористици „чаробњак игре речи и смисла“, илуструјући то при - мером контактирања два фолклорна идиома, којима открива формулу опстанка у опасним животним околностима: „Боље је да опружиш ноге него да отегнеш папке“.

Поред писања, Жуборски се бавио и кабаретским наступима, компоновањем и извођењем музике на гитари и усној хармоници за своје стихове, те је био аутор и интерпретатор песама на разним медијима. Ушао је и у историју ексјугословенске поп и рок историје, јер су се његове песме, поред стихова Боре Ђорђевића, нашле на албуму Време жетве, групе Жетва 1979, а Горан Бреговић је искористио строфе „Мени се не спава, не буди блесав“ и „Дођи ми довече, не буду говече у песми“ „Мени се не спава“ на плочи и касети Бијелог дугмета из 1984. године.

Заступљен је у Антологији нове српске сатире (Миленко Пајовић, 1987), зборнику Жежева читанка (Драган Лакићевић и Никола Рудић, 1990), лексикону Ко је ко у нашем хумору, сатири и карикатури (Милован Вржина, 1998), Антологији Враг и шала – пола столећа српског афоризма (Витомир Теофиловић, 2000) и зборнику Азбучник српског афоризма (Душан Јаковљевић, 2008).

За своје прво дело Књигу жалбе награђен је Сребрном сиреном на Југословенском фестивалу хумора и сатире у Будви 1970. године. Добитник је и годишње награде за радио-стваралаштво за кабаре Циркус (1983).

Био је члан Удружења књижевника Србије од 1966. године. Објашњавао је да је примљен тако што су четворица његових пријатеља и колега на папирнатој кеси за јабуке, у једној кафани, пошто су појели воће, написали молбу да буде примљен у савез српских списатеља. Није му било јасно како је могао да постане писац, кад је у средњој школи имао слабу оцену из српског језика и књижевности.

Редитељ Филип Чудић снимео је 2006. године о Жуборском документарним филм под називом Орао. У том је тридесетоминутном остварењу песник је показао ко лико је волео тишину стварања, али породична окупљања, дружење, боравке уз београдске реке, пловидбе чамцем, кафану, музику и беомију.

Последње године живота најрадије је проводио на једном тавану где се, према сопственом признању, „склањао од ‘двоножаца’, да би на миру могао да пише поезију“.

Иако је говорио „да је већ неколико пута умро“, Жуборски је дефинитивно отишао са овог света 17. марта 2020, у жеку пандемије вируса корона, када су сви у Србији и свету били закупљени бројањем заражених и умрлих од ове пошасте. Зато је, неправедно, његова смрт у 82. години остала по страни, готово непримећена. Неће се због тога љутити овај велики српски песник, јер нам је још за живота оставио јединствен, смирујући поздрав свог врцавог песничког духа:

*Малкице сам мртав
Али то не смета
Смрт је само мана
У очима света.*

Александар Чотрић
Нова Зора 67 (2020)